

УДК 007 : 070 : 821.161.2 – 92.09

ОСОБИСТІСНИЙ ВИМІР ВІЙНИ У ХРОНІКАХ ВІД СТАНІСЛАВА АСЕЄВА

НАСМІНЧУК Ірина,

канд. філол. наук, доцент,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, вул. Огієнка, 61, м. Кам'янець-Подільський, 32301, Україна, e-mail: nasminchuk@gmail.com

Авторка статті аналізує збірку публіцистичних статей С. Асеєва «В ізоляції», яка засвідчує суто особистісний досвід осмислення війни. Розглянуто співвідношення у текстах об'єктивної інформації і суб'єктивних вражень. Репортажі, есе, роздуми С. Асеєва аналізуються в контексті часу і життєвої долі автора. Журналістська праця С. Асеєва – рух від фіксації побаченого й пережитого до осмислення сучасного й майбутнього України в різних системах координат – це основа сучасного сприйняття подій в окупованому Донбасі. У змістовому аспекті збірка може правити за ілюстрацію тенденції інтелектуалізації журналістського тексту шляхом проникнення у сфери філософії, психологізму, асоціативності. Доведено, що стратегією організації журналістського тексту є органічне поєднання автобіографічного, документального та есеїстичного дискурсів.

Ключові слова: С. Асеєв, публіцистика, хронологічна послідовність, репортаж, есе, «залише-нець», ідентичність, війна.

THE PERSONAL DIMENSION OF THE WAR IN THE CHRONICLES BY STANISLAV ASEYEV

The author of the article analyzes the collection of journalistic articles by S. Aseyev «In isolation», which attests to a purely personal experience of understanding the war. The relation in the texts of objective information and subjective impressions is considered. Reports, essays, reflections by S. Aseyev are analyzed in the context of time and life of the author. The journalistic work by S. Aseyev – the movement from fixation of the seen and experienced to the understanding of present and future of Ukraine in different coordinate systems – is the basis of modern perception of events in the occupied Donbass. In a substantive aspect, the collection can rule as an illustration of the tendency of intellectualization of the journalistic text by penetrating into the spheres of philosophy, psychology, and associativity. It is proved that the strategy of organizing journalistic text is an organic combination of autobiographical, documentary and essayistic discourses.

Key words: S. Aseyev, journalism, chronological sequence, reportage, essay, «leftover», identity, war.

Вступ. У жовтні 2019 року громадськість України сколихнуло повідомлення про воголошення вироку у справі засудженого в ДНР журналіста, публіциста, блогера, письменника, репортера Станіслава Асеєва. Так званий «суд» на підставі сфабрикованого звинувачення у шпигунстві та роботі на українські спецслужби виніс вирок: 15 років позбавлення волі. Серед тих, хто послідовно боровся за звільнення С. Асеєва з полону бойовиків, були Національна спілка журналістів України, Європейська федерація журналістів, «Репортери без кордонів», виконавчий комітет Українського ПЕН-клубу, депутати Європейського парламенту, представники ООН, члени тристоронньої контактної групи у Мінську, інші медійні та правозахисні організації.

За ґратами журналіст провів 962 дні. Напередодні 2020 року в рамках обміну з незаконними збройними угрупованнями його звільнено разом із побратимом Олегом Галазюком. Джеймі Флай, президент Радіо Свобода, висловлюючи своє захоплення і у зв'язку з цією подією, відзначив: «Ми відчуваємо захват і полегшення через

© Насмінчук І., 2020

звільнення Стаса й Олега. Їх два з половиною роки утримували відрізними від зовнішнього світу не через те, що вони скоїли якийсь злочин, а через те, що вони повідомляли правду про окупацію Росією їхньої батьківщини» [8].

У 2018 році зусиллями найближчих друзів ув'язненого журналіста, як «подяка Стасу і всім тим, хто, попри тиск, готовий доносити інформацію з окупованої частини Донбасу» [1, с. 5], була підготовлена до друку і випущена у світ видавництвом «Люта справа» книга його публіцистики «В ізоляції». Саме на території донецької «Ізоляції» – а таку назву мав колишній радянський завод, пізніше перетворений бойовиками в тюрму – тривалий час утримували С. Асеєва. Наприкінці 2019 року Український ПЕН-клуб за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» оголосив конкурс на переклад книжки «В ізоляції» англійською та німецькою мовами.

Якщо реакція українських критиків та літературознавців на появу художніх творів воєнної тематики наразі є досить оперативною, що зокрема засвідчують розвідки Н. Герасименко [2], О. Коцарева [4], Я. Поліщука [7], О. Соловоя [10] та ін., то цього не скажеш про аналіз журналістських текстів. У кращому випадку в загальних оглядах констатується факт медійного досвіду письменників, чим пояснюється притаманна їм творам фактографічність і репортажність [Див.: 2].

Розпочинаючи розмову про книгу С. Асеєва, Катерина Зарембо наголосила, що її «мусять прочитати всі українці. І ті, хто мріє повернути Донбас, і ті, хто вважає, що треба скинути його як непотрібний баласт, і всі, хто між першими і другими» [3, с. 11]. Наразі, коли дискутується питання про «формулу Штайнмаєра», про особливий статус Донбасу, а Кремль усе ще продовжує роздавати російські паспорти на неподконтрольній Україні території, ці слова набирають особливої актуальності.

Метою статті є з'ясування особливостей рецепції та репрезентації проблем сьогочасного Донбасу на матеріалі репортажів, есе, блогів, документальних свідчень, зібраних у книжці «В ізоляції».

Методи дослідження. Основною у роботі є методика проблемно-тематичного аналізу, яка посприяла дослідженню публіцистики С. Асеєва в історико-культурному контексті епохи, а також дозволила поглибити розуміння особливостей журналістської манери. З огляду на те, що публіцистика перебуває на межі журналістики і літератури, доцільною видається методологія, яка поєднує літературознавчі і соціально-комунікаційні підходи. Аналіз публіцистичного твору як багаторівневої структури, орієнтованої на реципієнта, вимагає застосування методології рецептивної поетики. Ефективною для нашого дослідження є методика аналізу воєнного тексту, розроблена Я. Поліщуком [7]. В аспекті впливу документального начала на свідомість реципієнта важливою є теза репортажиста Олега Криштопи, який вважає, що «перспективи репортажу шалені.<...> якийсь короткий період він точно буде затребуваний. Тому що у нас дуже закрите суспільство. Попри гіперінформативність простору, все засмічено якимись дрібницями» [11]. Для з'ясування джерел публіцистики С. Асеєва необхідними є елементи біографічного методу.

Результати й обговорення. Книга, з якої постає картина життя людей в ізоляції на окупованій території, складена за хронологічною послідовністю і містить статті, репортажі, роздуми, написані упродовж 2015 – початку 2017 року для видань «Український тиждень», «Українська правда», «Дзеркало тижня» та сайту «Радіо Свобода». Останні дописи датуються травнем 2017, бо вже з червня їх автор потрапив у полон. Талановите публіцистичне слово С. Асеєва стало відгуком на запит українського суспільства знати правду з перших вуст. І як тут не згадати слів А. Погрібно-го про те, що «роздерте муками суспільство «призначає» речниками своїх болей і домагань саме майстрів слова, здатних «за всіх сказати, за всіх переболіти» [5, с. 46].

Концептуальне значення в оцінках громадянського чину С. Асеєва і його журналістського набутку мають слова головного редактора Української служби Радіо Свобода Мар'яни Драч, заступника головного редактора видання «Дзеркало тижня»

Сергія Рахманіна, головного редактора журналу «Український тиждень» Дмитра Крапивенка, колишнього народного депутата, однокурсника Станіслава Єгора Фірсова, чиїми зусиллями і видано томик «В ізоляції». Їхніми короткими передмовами книга й відкривається. Сукупно ці передмови складають основу наявного на сьогодні дискурсу стосовно значимості постаті С. Асеева, а також статей і блогів, які він встиг оприлюднити. М. Драч наголошує на непересічності, винятковості поведінки С. Асеева в екстремальних умовах війни: «Стас був одним із небагатьох, хто наважувався описувати реалії частини Донбасу, яка стрімко змінювалася під снарядами й окупацією. Він знав, що ризикує, коли вирішив фіксувати зміни, але просто не міг мовчати» [1, с. 4]. Ця думка знайшла продовження у слові С. Рахманіна, який зауважує, що всі тексти С. Асеева відзначаються «страждальною силою», усі вони різні за обсягом, змістовим наповненням, емоційною складовою, але кожен із них «в умовах окупації автоматично перетворювався у текст вироку» [1, с. 7]. І цього був свідомий автор. Та незважаючи на це, він «залишався ревним хронікером того, що відбувалося по той бік лінії розмежування» [1, с. 7]. Коментуючи зміст опублікованих на сторінках «Українського тижня» дописів С. Асеева, Д. Крапивенко доходить висновку: «Хто прочитає, навряд чи зможе надалі відмахуватись від тих проблем і від тієї землі, що нині під п'ятою ворога. Хто прочитає вперше, нарешті оцінить, хто такий Стас Асеев і чому за його свободу треба боротися» [1, с. 11].

С. Асеев обрав уже добре апробований в сучасній літературі і журналістиці ракурс інтерпретації подій: він описує реалії «ДНР», нові окупаційні порядки, обстріли і хвилини затишшя з точки зору безпосереднього свідка і учасника подій. Різниця лише в тому, що ментальність донецького краю зображена з позиції місцевої ідентичності, завдяки чому стирається дистанція між подіями і їх рецепцією. Сам Станіслав в ефірі «Радіо Свобода» відзначив, які чинники стали основою його концептуальних принципів у сприйнятті дійсності: «Можливо, це прозвучить парадоксально, але справа в тому, що я не впевнений, що я б відчував себе досить комфортно, переїхавши на підконтрольну Україні територію... Незважаючи на всі розбіжності, я розмовляю з тими, хто воює за «ДНР», однією мовою, тому що сам з цього регіону» [1, с. 4]. Отже, книга «В ізоляції» – це погляд на події в Донецьку крізь призму особистої долі молодого автора, який називає себе «залишеним». Прикметними для розуміння його сприйняття реалій війни є автокоментарі, якими густо насичений текст книги. Граничної переконливості зображуваному надає той факт, що всі докази зібрані в польових умовах. Свідомий обов'язку, добровільно взятого на себе, С. Асеев так визначається з програмою дій: «Вирішивши залишитися в «ДНР», я постановив собі, що війна не повинна минати для мене в підвалах і бомбосховищах. Максимальне розуміння подій можливе лише в дотику до того, що в тебе за стіною. Тому раз по раз я просто прогулююся Донецьком без особливих причин: бачити, як на очах змінюється твоє місто, так само необхідно, як і неприємно» [1, с. 33].

Публіцистичне слово молодого автора означене енергетикою непідробного болю, спричиненого тими тектонічними розломами, які поділили його життя на «до» і «після», на «тоді» і «тепер». Ще вчора сповнений амбітних планів випускник факультету філософії Донецького університету інформатики та штучного інтелекту сьогодні почувається вигнанцем на «нашій, не своїй землі». Фіксуючи зміни, які відбуваються щодень в окупованому краї – від заміни синьо-жовтих прапорів на штандарти «ДНР» і до появи на вулицях рідного міста колон танків, гаубиць та артилерії – він найбільше вболіває за втраченими друзями. Втраченими у сенсі не лише фізичному, а й духовному: «Частина повернулася до рідного району в закритих трунах, інші просто перестали зі мною спілкуватися. Приблизно те саме діється з рідними й близькими: час навчив мене тримати язик за зубами, якщо хочу зберігати бодай якусь подобу миру в рідних стінах» [1, с. 27]. Розуміючи, що травматичної

пам'яті годі позбутися через мовчання, С. Асеев обирає стратегію відновлення контактів через «проговорювання» на рівні журналістського тексту.

Публіцистика С. Асеева привертає увагу своєю філософічністю. Філософські домінанти в аналізованих текстах є цілком очікуваними, адже за першою освітою Станіслав – бакалавр філософії. «Філософ за освітою і способом мислення», – так на адресу С. Асеева висловився заступник головного редактора «Дзеркала тижня» С. Рахманін. Звернення автора до непростих буттєвих викликів і питань не лише геополітичного, але й духовно-ціннісного плану зумовили присутність у роздумах поряд з раціоналістичною релігійну складову. З огляду на тематичний спектр зображуваного автор дописів про Донбас послідовно актуалізує екзистенціалі життя і смерті, що неминуче позначається на тональності текстів. Потрапивши у «площину танатографії» (Ю. Ковалів), С. Асеев фіксує кожне нове відчуття, яке з'являється в нього у зв'язку з набуттям екзистенційного досвіду. «Зрозуміло, – зазначає автор, – з початком війни думка про постійну присутність смерті не полишає нікого з тих, хто перебуває на цій землі. І все-таки для більшості це теорія. Так, ви знаєте, що навколо літають снаряди, вам відомо, що десь на Азотному чи в районі аеропорту гинуть люди, можливо, вам і самим доводилося відсиджуватися в підвалах і бачити вже задубілі тіла біля шкіл та будинків. Одначе, коли людину просто розстрілюють у вас на очах, запевняю: це зовсім інше відчуття, котре не схоже ні на що» [1, с. 33]. В дописі «Розстріляний як ворог ДНР» ідеться про те, як оповідач стає свідком страти якогось хлопця неподалік зупинки міського транспорту. Усе стається за лічені секунди, на очах оторопілих свідків. «Без найменшої розмови, попередження чи ще чогось, що бодай віддалено нагадувало б людяність» [1, с. 34]. Важливо підкреслити, що онтологічний аспект знелюдненості, зла матеріалізується у тексті не в образі, скажімо, німецького нациста, чужинця-кадіровця чи шахіда, а в постажах звичайнісіньких парубків «традиційної слов'янської зовнішності, такої самої, як і в жертви» [1, с. 34]. Роздумуючи над контроверсійними питаннями, над шляхами розв'язання конфлікту, він у «Листі до своєї держави» пропонує таку філософему: «Чому б нам не перепросити одне в одного без усілякої рефлексії «за що», «чому», «хто винен» і т. ін.? Чому б не забути, що є «западенці», «донецькі», і не почати жити по-новому не на білбордах з усміхненими паперовими обличчями, а в справді єдиній країні, де люди такі різні, що спромоглися з цього зробити одне» [1, с. 84]. Отже, уся публіцистика Асеева має практично-діяльнісний, практично-прикладний сенс. Автор прагне зорієнтуватися сам і дати чіткі орієнтири своїм країнам для обстоювання національних, етнічних, матеріальних, інтелектуальних інтересів у надзвичайно складній ситуації гібридної війни. Він не лише застерігає, а й накреслює конкретні кроки, які треба зробити, щоб стабілізувати і змінити ситуацію.

Прагнення пізнати Донбас в його ідентичності зумовлює послідовне підключення у текст історичних, історіософських і соціокультурних парадигм донецького простору. Російсько-українську війну, яку вперто називають гібридною, Станіслав показав не з точки зору фронту, а з точки зору тилу. Він зокрема простежив, якої деградації зазнає обиватель в умовах війни, хто наживається на жителях окупованої частини Донбасу, яка доля так званих «ветеранів» так званої «Новоросії», як пристосовуються під військові потреби гуртожитки навчальних закладів, хто надає гуманітарну допомогу місцевим жителям, яка доля «залишених» на непідконтрольній території тощо. Попри чітко задекларовані світоглядні та політичні позиції автор не демонструє симпатій чи антипатій до депресивного краю. Енергетика його публіцистичного слова означена тривогою й уболіванням за долю Донбасу. Із відтвореного вимальовується провідна ідея: «Скільки ще і що далі?» [1, с. 107]. Зрідка у нього, як і в решти притомних донецчан, з'являється надія, однак вона дуже нетривка, і швидко переходить у протилежне – безнадію, відчай, страх. У публікації для «Українського тижня» від 21 лютого 2016 року, яка має досить симптоматичний заголовок «Що

далі?», автор зазначає, що фраза тодішнього президента «АТО має тривати години, а не місяці» вселяла надію на швидке припинення кровопролиття. І багато хто з цієї фразою, кинutoю насправді заради збільшення електорального поля, пов'язував свій завтрашній день. Думки тридцятирічного мислителя настільки тісно пов'язані з донецькими реаліями, зі світом речей і подій, які його оточують, що практично неможливо без ризику втрати смислів вилучити частину міркування з контексту. Тому дозволимо собі просторе цитування: «У підсумку два роки нескінченних боїв, десятки листів із задзеркалля і Донбас, поділений між нині спочилим Мішкою Косим, Рінатом, «Захаром» і свіжими цукерками ROSHEN, що просочуються в Донецьк, поки їх споживачі, похрумуючи, як і раніше, вірять, що від них бодай щось залежить. І що лишається тим, хто тримається за свою землю міцніше, ніж сама держава, і не бажає покидати свій дім тільки для того, щоб у Києві комусь легше спалося? Що ж, «пишіть письма» – так і чується основний рецепт майбутнього від нашої влади» [1, с. 108]. Сказане майже чотири роки тому не втрачає, на жаль, актуальності дотепер. Не зайве зауважити, що хоча С. Асеев не приховує своєї внутрішньої опозиційності і щодо українських інститутів влади, звідки бере початок іронічна складова його публіцистики, він жодним чином не претендує на роль резонера.

С. Асеев детально прописує топографію теперішнього Донецька, послідовно накладаючи її на топос власного серця. Ведучи свого читача чи слухача вулицями міста, він констатує той факт, що зараз воно перетворене на суцільну військову базу. Нерідко він використовує кінематографічний прийом творення зорового ряду. Так, на проспекті Маяковського, що перекритий з обох боків, бачимо «адміністрацію» Захарченка, яку охороняють озброєні до зубів бойовики. Далі, по вулиці Розі Люксембург, стоять воєнні «Урали». На проспекті Ватутіна звертає на себе увагу розписана у триколоні елітна новобудова, квартири якої заселені проросійськими бойовиками з особливими заслугами. Вище, на Університетській, зацікавлене око вихоплює споруди готелів «Оптима» і «Вікторія», на територіях яких стоять БТри. Обидва готелі оснащені КПП зі шлагбаумами і черговими. Згідно з деякими даними, в готелях періодично «зупиняються російські куратори групування «ДНР» [1, с. 171]. Попри насичену мілітарність урбаністичних краєвидів, головними маячками, які визначають буття донеччан, є пересувні фонди допомоги Ріната Ахметова. До них і вишиковуються найдовші у місті черги. Відтак «місто нагадує голодного військовополоненого, якому кинуть шматок то «ці», то «інші». Обгорілими пальцями він піднімає його, проклинаючи обох» [1, с. 119].

З дописів Донецьк постає як місто різних контрастів. Якщо дивитися на нього з боку південних чи північних окраїн, то практично нічого, окрім руйнувань, не побачиш. Однак є і зворотний бік цієї медалі. «Донецьк можна розглядати не по воронках від мін, а по нових «Мерседесах» і джипах, що припарковуються у певних місцях. В місті існує негласний перелік ресторанів і клубів, в яких розважаються високопоставлені бойовики і «золота молодь» [1, с. 167].

Описуючи Номо Donbassus, а також ті трансформації, яких зазнає місцева ментальність, Асеев мимоволі міфологізує Донбас. На світовідчуття місцевих жителів не може не впливати наявність практично в кожному місті, будь то Донецьк, Макіївка чи Торез, велетенської бетонної стіни з облізлого штукатуркою і написами про невпкорений Донбас, яку бачить кожен робітник щодня, простуючи до прохідної чи від неї. «З початком війни цю стіну почали рухати все далі і прикрашати позолотою, зводячи з неї мало не храм» [1, с. 118].

Прагнення хоч якось нормалізувати свій психоемоційний стан та відновити внутрішній баланс, порушений війною, зумовлює появу в хроніках естетичних емоцій, які пов'язані з рецепцією класичних літературних і мистецьких зразків. У дописах С. Асеева відлунюють Ремарк, Гемінгвей, Маркес, Коллін Мак-Каллоу з їх філософемами «втраченого покоління», «ста років самотності», «тих, що співають у терні»

тощо. В епістолярних зразках («Лист до своєї держави», «Лист циніка своїй державі», «Лист до росіян») можна віднайти паралелі до «Листів до німецького друга» Альбера Камю. Споглядання картин того жахливого хаосу, в якому опинився сьогоднішній Донбас, породжують у журналіста відчуття сюрреальності та зумовлюють аналогії із сатирично-повчальними фантазмагоріями нідерландського живописця Ієроніма Босха. Цей найзагадковіший художник усіх часів і народів створив особливий світ образів, де панує зло і страждання. Із властивим йому песимізмом щодо можливостей людської натури, Босх ледве залишає сподівання на перемогу добра над злом, що зокрема засвідчують такі його полотна, як «Царство Антихриста», «Сім смертних гріхів», «Страшний суд», «Несення хреста», «Віз сіна», «Човен дурнів» та ін. Якщо для точного розуміння босхівської символіки нам не вистачає документальних джерел (адже на сьогодні забуті персоналії, що стали поштовхом до творення образів, забуті образні вирази, популярні в XV-XVI ст.), то цього не скажеш про статті С. Асеева. З його дописів, незалежно від того, яка картина вимальовується зі сторінок: суто реалістична чи фантазмагорійна, постають дуже впізнавані для більшості реципієнтів персоналії. З цього погляду на особливу увагу заслуговує стаття «"Залишенці": Невідомий Босх в "ДНР"», опублікована у «Дзеркалі тижня» 9 липня 2016 року. Донецька реальність вправно накладається С. Асеевим на алегоричну мову картин Босха. Автор починає з іронічної констатації: «Загалом, трагедія Босха, звичайно, полягала в тім, що він не був знайомим із Захарченком: людство втратило десятки образів, які великий художник зміг би втілити на полотні» [1, с. 144]. А далі уся безглуздість і беззмістовність того, що відбувається в окупованому краї, передається, зрозуміло, не через образи птахоподібних істот, що пожирають людську плоть, як у Босха, а через образи живих людей. Центральна фігура сучасного диптиха – зомбована російською пропагандою молода особа в камуфляжних штанах, величезних чорних берцях і чорній футболці з написом «я русская». Поряд із центральною фігурою, що крокує під бравурний марш, можна побачити чимало жебраків, які окупували переходи і парки, а також цілком пристойно вдягнутого молодого чоловіка, змушеного заробляти на життя оперним співом у міських трамваях. На цьому жебрацькому тлі особливо виразисто проступають контури чорних мерседесів, ваблять око дами в дорогих платтях і коштовностях, з чихуа-хуа на випечених руках, а також дим із кальяних, що стелиться довгим бульваром. На цьому знаменитому диптиху нема лише поодиноких «залишенців», тобто тих, хто залишився в окупації і не зрікся своїх українських поглядів. «Мабуть, сам Босх зобразив би їх у вигляді тіней загробного світу, покликаних відтіняти основні сюжети картини» [1, с. 145].

Невтішим був вердикт Босха щодо майбутнього людей, які піддалися спокусам і потонули в гріхах. Але була і надія. Надія на те, що кожен знайде свій шлях до спасіння. Варто лише вчасно подивитися на себе збоку. Про щось подібне міркує С. Асеев, коли зауважує, що «полотно ще не закінчене, пензель художника все ще у фарбі, – і лише від нас залежить, чи станемо ми лише плямою» [1, с. 151].

Українсько-російське прикордоння – це віддавна проблемний регіон, адже лінією розмежування означена не лише територія, а й суспільна свідомість громадян. У книзі «В ізоляції» опозиція українського і російського менталітету унаочнена протиставленням української глибинки і Донбасу, який сьогодні став ареною жорстокого воєнного конфлікту. З цього погляду на особливу увагу заслуговує есе із промовистою назвою «Ми і вони», в якому С. Асеев розповідає про свої відвідини західноукраїнського села. Дводенні спостереження дають йому підстави говорити про самоцінність, самодостатність, незалежність від сторонніх впливів «так званих западенців, до яких у Макіївці зараховували всіх, хто говорив українською» [1, с. 205]. І ця самоцінність виявляє себе не лише на мовному рівні, але й у символіці. Маркером і знаком пограничності Донецького краю також стає символіка: «У цьому

Донецьк не відстає: прапори СРСР, «Новоросії», георгіївські стрічки...» [1, с. 207], а ще червоні зірки на воротах приватних будинків. Так сучасні покоління донбасівців, абсорбувавши травматичний досвід поколінь попередніх, інтегруються у чужорідне середовище, прирікаючи себе на остаточну мовну і ментальну асиміляцію. Важливо наголосити, що з опису реалій локальних С. Асеев щораз переходить на ширші майданчики – аж до всеукраїнських і європейських. Не остерігаючись ризикованого прогнозу майбутнього для Донбасу, а відтак і для України, він наголошує: «Тверезий погляд каже, що Донецьк для України втрачений. Втрачений ментально, втрачений фізично, з усіма наслідками, про які ще доведеться дізнатися. Галоп національної мислі до європейського майбутнього крізь окупацію Криму, втрати Донбасу, волинський бурштин і офшори швидше нагадують смертельно пораненого солдата, який з усіх сил наостанок тягнеться до бокала дорогого вина» [1, с. 122].

Висновки та перспективи. У часи глобальних потрясінь публіцисти, як «передовий загін нації» (О. Черногуз), активно долучаються до вирішення державних справ, іноді навіть ціною своєї свободи, як це і сталося зі Станіславом Асеевим. У статтях, підготовлених для українських видань («Українська правда», «Український тиждень», «Дзеркало тижня») він, виходячи з власного досвіду, зінтерпретував події, які з січня 2015 по травень 2017 року мали місце в окупованому Донецьку. С. Асеев не лише зафіксував побачене й пережите, не лише переконливо та щиро описав будні Донецька в умовах окупації, він спробував осмислити сучасне й майбутнє України в різних системах координат, дати відповіді на дразливі питання часу. Почасти йому вдалося встановити причинно-наслідкові зв'язки між подіями і реагуванням на них із боку владних структур, обґрунтувати болісне усвідомлення самого факту війни, схарактеризувати події крізь оптику філософії та психології «залишенця». Топос окупованого Донецька розкрито через опозити «свій/чужий», «війна/мир», «ми/вони», «життя/смерть». У змістовому аспекті збірка може правити за ілюстрацію тенденції інтелектуалізації журналістського тексту інкорпоруванням у нього художнього ресурсу (Г. Маркес, Е.-М. Ремарк, Е. Гемінгвей, А. Камю, І. Босх) та шляхом проникнення у сфери філософії, психологізму, асоціативності.

Зважаючи на те, що рецепція «Дописів про Донбас» С. Асеева лише фрагментарно присутня в сучасному комунікаційному просторі, наше дослідження відкриває перспективу майбутніх студій. Ґрунтовнішого висвітлення потребують тематологічні та стилеві домінанти публіцистики С. Асеева. Окрему проблему становить синхронний і діахронний контекст його творчості. Перспективними, на наш погляд, видаються співставлення його збірки «В ізоляції» з «Блокпостом» Б. Гуменюка та «Великою війною» М. Слабошпицького.

1. Асеев С. В ізоляції: збірка статей. Київ : Люта справа, 2018. 212 с.
2. Герасименко Н. Словами очевидців: література від Євромайдану до війни. Тернопіль : Джура, 2019. 128 с.
3. Зарембо К. Станіслав Асеев (Васін). В ізоляції. Дописи про Донбас. Критика. 2019. Число 1-2. С. 11.
4. Коцарев О. Сім книг про Майдан і Війну. Ще не осмислення, але ретельна фіксація реальності: огляд. URL: <http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/62544/> (дата звернення: 10.09.2019).
5. Погрібний А. До розуміння феномена письменницької публіцистики. Слово і час. 2007. № 4. С. 45–52.
6. Поліщук Я. Реактивність літератури. Київ : Академвидав, 2016. 192 с.
7. Поліщук Я. У пошуках означення війни. Слово і час. 2015. № 8. С. 121–124.
8. Рец И. 2,5 года года в изоляции в Донецке: что известно об освобожденном украинце Асееве. URL: <https://www.segodnya.ua/regions/donetsk/dva-goda-izolyacii-v-doneske-rochemu-my-trebuem-svobody-dlya-stasa-aseeva-1282998.html> (дата звернення 29.12.2019).
9. Слабошпицький М. Велика війна. 2014... Україна: виклики, події, матеріали: Документально-публіцистичне видання. Київ : Ярославів вал, 2015. 320 с.

10. Соловей О. Війна і вірші. URL: <http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2014/12/04/073709.html> (дата звернення: 11.10.2019).

11. Художня репортажистика: від майдану і до сьогодні (дискусія). URL: <http://www.chytomo.com/news/xudozhnya-reportazhystyka-vid-majdanu-i-do-sogodni> (дата звернення: 15.07.2019).

12. PEN Ukraine надасть гранти на переклад книжки Асеєва «В ізоляції». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2844837-pen-ukraine-nadast-granti-na-pereklad-knizki-aseeva-v-izolacii.html> (дата звернення: 26.12.2019).

1. Aseyev, S. (2018) In isolation: collection of articles. Kyiv: Liuta sprava, 212 p. [in Ukrainian].

2. Herasymenko, N. (2019) According to eyewitnesses: literature from the Euromaidan to the war. Ternopil: Dzhura, 128 p. [in Ukrainian].

3. Zarembo, K. (2019) Stanislav Aseyev (Vasin). In isolation. Posts about Donbass. Krytyka, No. 1-2, p. 11 [in Ukrainian].

4. Kotsarev, O. Seven books on the Maidan and the War. Not yet comprehension, but careful fixation of reality: an overview, available at: <http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/62544/> (accessed 10 September 2019) [in Ukrainian].

5. Pohribnyi, A. (2007) To understand the phenomenon of writer's journalism. Slovo i Chas, No. 4, pp. 45–52 [in Ukrainian].

6. Polishchuk, Ya. (2016) Reactivity of literature. Kyiv: Akademvydav, 192 p. [in Ukrainian].

7. Polishchuk, Ya. (2015) Looking for a definition of war. Slovo i Chas, No. 8, pp. 121–124 [in Ukrainian].

8. Rets, Y. 2.5 years in isolation in Donetsk: what is known about the liberated Ukrainian Aseyev, available at: <https://www.segodnya.ua/regions/donetsk/dva-goda-izolacii-v-donecke-pochemu-my-trebuem-svobody-dlya-stasa-aseeva-1282998.html> (accessed 29 December 2019) [in Russian].

9. Slaboshpytskyi, M. (2015) The Great War. 2014... Ukraine: Challenges, Events, Materials: Documentary. Kyiv: Yaroslaviv Val, 320 p. [in Ukrainian].

10. Solovei, O. War and poems, available at: <http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2014/12/04/073709.html> (accessed 11 October 2019) [in Ukrainian].

11. Artistic reportage: from the square to the present (debate), available at: <http://www.chytomo.com/news/xudozhnya-reportazhystyka-vid-majdanu-i-do-sogodni> (accessed 15 July 2019) [in Ukrainian].

12. PEN Ukraine will provide grants to translate Aseyev's book "In isolation", available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2844837-pen-ukraine-nadast-granti-na-pereklad-knizki-aseeva-v-izolacii.html> (accessed 26 December 2019) [in Ukrainian].

UDC 007 : 070 : 821.161.2 – 92.09

THE PERSONAL DIMENSION OF THE WAR IN THE CHRONICLES BY STANISLAV ASEYEV

Nasminchuk Iryna, PhD (Philology), Associate Professor,

Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, 61, Ohienko Str., Kamianets-Podilskyi, 32302, Ukraine, e-mail: nasminchuk@gmail.com

ORCID – <https://orcid.org/0000-0003-3623-387X>

Introduction. S. Aseyev's journalism is only fragmentarily present in the modern communication space. In the context of the hybrid war, the study and propaganda of the experience of a professional journalist who wrote from Donetsk is of particular relevance.

The purpose of this article is to find out the peculiarities of the reception and presentation of the problems of today's Donbass on the material of reports, essays, blogs, documentary evidence collected in the book «In isolation».

The methodology. Observation, analysis and generalization. Given that journalism is on the verge of journalism and literature, a methodology that combines literary and social communication approaches seems appropriate. The analysis of a journalistic work as a multi-level recipient-oriented structure requires the application of a methodology of receptive poetics. Biographical elements are required to identify sources of journalism.

Results. All journalism by Aseyev has a practical-activity, practical-applied sense. The author seeks to orient himself and give clear guidelines to his country to defend national, ethnic, material, intellectual interests in the extremely difficult situation of hybrid war. It not only warns, but also outlines the specific steps that need to be taken to stabilize and change the situation.

He succeeded in establishing causality between events and the response to them by power structures, to justify a painful awareness of the very fact of the war, to characterize events through the optics of the philosophy and psychology of the «leftover». The occupation of the occupied Donetsk was revealed through the opposition of «own/foreign», «war/peace», «we/they», «life/death».

Conclusions. The novelty of the work is due to the lack of research by S. Aseyev's journalism and its importance in the modern communication space. The results and conclusions of the article are important for forming a holistic view of the role and importance of journalistic genres in the context of the globalization challenges of the present.

Key words: S. Aseyev, journalism, chronological sequence, reportage, essay, «leftover», identity, war.

Стаття надійшла до редакції 07.01.2020